

Dariusz Słapek

Instytut Historii UMCS w latach 1952 -2014. Między przeszłością a dniem dzisiejszym.

Niemal o wszystkich początkach i juveniliach rzec można, że zwykle cechuje je skromność. Choć ich właściwe znaczenie bywa różne, o czym doskonale wiedzą historycy, to tylko część z nich przecenia studia wyłącznie ajiologiczne. Ci drudzy dodają zwykle, że owe początki były jednocześnie trudne, pewnie też złożone i na swój sposób skomplikowane. Nie innymi cechami obdarzyć można genezę Instytutu Historii UMCS, chociaż szczegółowe wyjaśnienie i uzasadnienie takiej charakterystyki pozostawić należy z krwi i kości egzegetom wielorakich instytucjonalnych zawilości epoki PRL, które determinowały przecież funkcjonowanie nie tylko nowego lubelskiego uniwersytetu.

Jeśli zatem początki Instytutu były skromne, to wystarczy powiedzieć, że Sekcja Historyczna w UMCS, powołana do życia wraz z utworzeniem Wydziału Humanistycznego w 1952 r., składała się jedynie z trzech zespołów badawczych: Katedry Historii Powszechnej (z czterema Zakładami: Historii Starożytnej i Historii Średniowiecznej, Historii Nowożytnej i Historii Najnowszej), Katedry Historii Polski oraz Katedry Historii ZSRR (nazwa tej ostatniej wypełnia znamiona skomplikowania początków Instytutu i jest jednocześnie spektakularnym *signum temporis* epoki nie łatwo poddającej się jednoznacznym osądom).

Wspomnianą bezpretensjonalność, stanowiącą też chyba kolejny znak czasu, podkreśla fakt, że trzon kadry osobowej Sekcji tworzyli naukowcy pozyskani ze środowisk akademickich Krakowa. Poznania. Łodzi i Wrocławia (byli wśród nich tacy profesorowie i docenci jak np. Juliusz Willaume, Tadeusz Mencil, Kazimierz Myśliński, wszyscy trzej z Poznania, Józef Garbacik. Eugeniusz Konik). Nie ulega też najmniejszej wątpliwości, że stanęli oni przed niezwykle trudnym w wielu aspektach zadaniem, bo naukę na dwu pierwszych latach studiów w roku akademickim 1952/1953 podjęło aż 65 studentów, a zajęcia prowadzono w kilku budynkach rozmieszczonych w różnych punktach miasta...

Systematyczny rozwój Sekcji Historycznej, wychodzący już poza stadium początkowe, sygnalizowała reorganizacja dokonana w 1958 r. w efekcie której powstał zespół katedr historycznych. Tworzyły go: Katedra Historii Powszechnej Starożytnej i Średniowiecznej - kierownik doc. Henryk Zins (podzielona w 1961 r. po zatrudnieniu Prof. Romana Kamienika), Katedra Historii Nowożytnej i Najnowszej — kierownik Prof. Juliusz Willaume (w 1960 r. wydzielono z niej Katedrę Historii Najnowszej - kierownik, zastępca Prof. Stanisław Krzykała), Katedra Historii Polski do XVIII wieku - kierownik Doc.

Kazimierz Myśliński), Katedra Historii Polski Nowożytnej - kierownik Doc. Tadeusz Mencil. Nadal bez obsady pozostawała Katedra Historii Narodów ZSRR. zaś w 1960 roku utworzono Katedrę Historii Gospodarczej - kierownik Prof. S. Hoszowski.

Za bezspornie ważką cezurę uznać należy jednak rok 1970, w którym *de facto* utworzono Instytut Historii. W jego skład weszło osiem istniejących wówczas jednostek, w których miejsce powołano pięć Zakładów także „uporządkowanych” chronologicznie¹. Tworzyli je i budowali nowe struktury wewnętrzne Instytutu (stopniowo liczba Zakładów sięgnęła 14)² tak wybitni badacze jak Profesorowie: Aleksander Gardawski, Janusz Deresiewicz, Kazimierz Myśliński. Adam Kersten. Roman Kamienik. Albin Koprucki. Jan Gurba. Roman Kamienik, Tadeusz Łoposzko, Stanisław Krzykała, Tadeusz Mencil³, Juliusz Willaume, Henryk Zins, Wiesław Śladkowski, Józef Szymański, Mirosława Zakrzewska-Dubasowa czy Zygmunt Mańkowski⁴. Znaleźli się już wśród nich pierwsi absolwenci historii⁵, którzy z podobną dbałością jak ich mistrzowie baczili na znakomite przygotowanie do żmudnej i odpowiedzialnej pracy historyka kolejnych pokoleń wychowanków. Wspólnie, co niezwykle ważne, bo stanowi wszak istotę funkcjonowania placówki badawczej, wypracowali określony profil naukowych dociekań Instytutu - w swych założeniach i kierunkach trwały i stabilny do chwili obecnej, choć podlegający niezbędnym a roztropnym retuszom. W tym zakresie nie wystarczy powiedzieć, że były i są to niezmiennie badania zarówno nad dziejami powszechnymi, jak i dziejami Polski. Markę Instytutu wykreowały konsekwentne studia nad historią pogranicza polsko-ruskiego (szerzej Europy środkowo-wschodniej), badania nad dziejami Republiki Rzymskiej, dociekania nad relacjami Polski z Cesarstwem Niemieckim, problemami stosunków Polski z Francją i Rumunią. Nie dziwi, że rozpoznawalność IH UMCS w oczywisty sposób wynika z eksploracji historii

¹ Właściwy epoki wyjątek stanowił zakład Historii Narodów ZSRR...

² Szczegółowe informacje na temat organizacyjnego rozwoju Instytutu prezentują R. Szczygieł, 50 lat Wydziału Humanistycznego 1952-2002, oraz J. Lewandowski, Instytut Historii. Oba artykuły zostały zamieszczone w Wiadomościach Uniwersyteckich, (wyd. spec.), XII 2002, s. 5-10, 27-28.

³ Pierwszy z formalnego punktu widzenia Dyrektor Instytutu Historii. Jego następcy to: S. Krzykała, S. Tworek, W. Śladkowski, K. Myśliński (dwukrotnie), Z. Mańkowski, J. Lewandowski (dwukrotnie), T. Łoposzko, J. Szymański, T. Radzik. H. Gmiterek, A. Sochacka, R. Litwiński.

⁴ Prof. J. Lewandowski, Dyrektor Instytutu w l. 1986-1987 i 2000-2003, niezwykle celnie i spektakularnie nazywa to pierwsze pokolenie mianem „mistrzów założycieli” związanych z Instytutem już w l. 40 i 50 XX wieku. Idem, op. cit., s. 27.

⁵ Pierwszymi doktorami historykami promowanymi w UMCS już w roku 1960 byli Zygmunt Mańkowski, Ryszard Szaflik i Stanisław Krzykała. Pierwszą habilitację uzyskał natomiast Adam Kersten. W gronie pierwszych absolwentów (1956 r.) Instytutu znaleźli się Profesorowie Albin Koprucki, Wiesław Śladkowski oraz Mieczysław Wieliczko. Należy tutaj także wspomnieć o młodych kadrach, osobach które zostały wówczas zatrudnione: Jan Gurba (1952), R. Orłowski (1954), J. R. Szaflik (1955). To grono naukowców J. Lewandowski, op. cit., s. 27, nazywa z kolei „mistrzami kontynuatorami”.

Lublina i Lubelszczyzny, ale nasi historycy mieli także swój znaczący wkład w studia nad polskim wychodźstwem, badanie struktur społecznych, przemian gospodarczych, społecznych, ustrojowych i kulturowych w różnych epokach historycznych państwa polskiego. Na zasadzie pozytywnego exemplum postrzegano również lubelskie badania w zakresie nauk pomocniczych historii, archiwistyki oraz metodologii historii. Wkład lubelskich historyków z UMCS w rozwój stanu badań nad wieloma epokami, dziedzinami życia i procesami historycznymi zgodnie doceniają historycy historiografii polskiej. Różnej proweniencji amatorzy historii ciągle korzystają z tysięcy publikacji, które wyszły spod pióra naszych badaczy. Niewątpliwie stykają się z ich poglądami kolejne pokolenia miłośników przeszłości, bo wiele osiągnięć środowiska nabrało znaczenia podręcznikowego. Symptomatyczny w ocenie wczesnego dorobku historyków z UMCS wydaje się fakt powierzenia Naszemu Uniwersytetowi przez Polskie Towarzystwo Historyczne zorganizowania X Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich (9-13.09.1969 r.).

Szacunek wobec tego dorobku nie powinien mieścić się jedynie w obrębie służącej wewnętrznej identyfikacji tradycji, jako źródło słusznej dumy i zawodowej satysfakcji. Należy go też traktować w kategoriach intelektualnego wyzwania i mobilizacji. Wiąże się z tym niezwykle istotne poczucie odpowiedzialności za dalsze losy Instytutu. Minione dziesięciolecie stanowią niewątpliwie ważki bagaż doświadczeń, ale najcenniejsze spośród nich wydają się te zdobywane po 1989 roku. Przyszłość IH UMCS w najsilniejszy sposób zdeterminowana jest charakterem zmian dokonujących się w jego obrębie właśnie ostatnich dekadach....

Jeśli ćwierćwiecze stać się może cezurą chronologiczną właściwą dla dokonywania pewnych ocen, podsumowań i wartościowań, to w przypadku reasumpcji działań i aktywności IH UMCS dzieje się tak nie tylko dlatego, że powszechnie, także w prostej rachubie czasu, akceptujemy system dziesiętny... Minione dwadzieścia pięć lat funkcjonowania Instytutu zaliczyć wypada bowiem do okresu ciekawego i bodaj najważniejszego w perspektywie kilkudziesięciu lat jego istnienia (nie tylko od formalnego utworzenia Instytut Historii w 1970 r.). Oto ciągle dokonująca się historyczna transformacja, kojarzona powszechnie z modernizacją państwa, jego systemu nauki i edukacji także, nie tylko determinowała, ale też wyzwalała tkwiące w potencjale, siłach i kadrach Instytutu nowoczesne, krojone na potrzeby czasów dynamicznych przemiany postawy i działania. Znalazło to swój wymiar choćby w niemal skokowym rozwoju kadrowym Instytutu, który w demokratycznym państwie sprostać musiał idei powszechnej dostępności na studia wyższe. Narzędziem zaspokajania

wyzwolonych jeszcze w minionym okresie potrzeb stała się niespotykana dotąd ekspansja dydaktyczna związana z uruchomieniem w roku akademickim 2000/2001 studiów historycznych w Białej Podlaskiej, Biłgoraju, Chełmie i Radomiu. Decyzje z tym związane wymagały sporej odwagi, ale i roztropności jednocześnie - spadły one na barki pokolenia, które J. Lewandowski nazywa „młodszych uczniów” ... Rozwój liczebny pracowników Instytutu wymuszał równoczesną dbałość o jakość kadry, wzrost liczby studentów narzucał z kolei konieczność stworzenia im należytych warunków studiowania, ale też stymulował baczenie na ciągle wysoki poziom kształcenia i adekwatność jego treści oraz metod nauczania do potrzeb rynku pracy.

Jeśli jeszcze w początkowym okresie przemian sprawdzone i tradycyjne mieszało się z nowym, oryginalnym i nieschematycznym, to tylko w tym dobrym kontekście, w jakim doświadczenie i wiedza starszych wpływać mogła na roztropność młodszego pokolenia badaczy. W tygłu sporów, dyskusji zawsze rodził się konsensus i pełna akceptacja kierunków rozwoju Instytutu. Okazywały się one relatywnie łatwe do osiągnięcia nawet wówczas, kiedy *prosperity* okresu 1989-2002 powoli odchodzić zaczęła do lamusa. Odwrócenie zjawisk korzystnie dotąd stymulujących rozwój studiów humanistycznych i badań nad przeszłością również, postawiło przed wszystkimi pracownikami Instytutu zupełnie nowe, zgoła nieoczekiwane wyzwania. Jeśli ilustracją tychże trendów pozostać mają jedynie odczuwalny brak studentów i mocno wyśrubowane oczekiwania, co do jakości efektów badań naukowych, to i tak ukazują one skalę oraz wagę koniecznych do pokonania problemów. Kierujący Instytutem u progu XXI wieku Profesorowie Tadeusz Radzik, Henryk Gmiterek Anna Sochacka i Robert Litwiński znajdowali w większości skuteczne środki zapobiegania negatywnym skutkom wspomnianych czynników obiektywnych. Nowe kierunki studiów (studia europeistyczne, tzw. łączone studia polonistyczno-historyczno, historycznogeograficzne) i oryginalne specjalności w obrębie istniejących, pośrednio łagodziły skutki kryzysu demograficznego, a instytutowy periodyk *Res Historica*⁶ (od 1997 r., pierwszy red. naczelny T. Radzik⁷) stawał się stopniowo ważnym forum ekspozycji i wymiany myśli naukowej lubelskich historyków.

Wyznaczone wówczas dwa zasadnicze trendy i kierunki rozwoju (zilustrowane wyżej jedynie przykładami) znalazły swoich kontynuatorów w szczególnie trudnej i pełnej wyzwań minionej dekadzie. O ostatnim dziesięcioleciu rzec można bowiem, że „wstrząsnęło” ono polską nauką, zwłaszcza humanistyką, na tyle mocno, że - nieco eufemistycznie- powiedzieć

⁶ <http://alejka.pl/res-historica-3-l-czasopismo-instytutu-historii-umcs.html>

⁷ http://www.umcs.lublin.pl/articles.php?aid~212&mid-26&mref=3007_3015

wypada: nic nie jest już w niej takie samo, jak dawniej... Wbrew pozorom antidotum na niełatwe czasy potrafiliśmy odnaleźć właśnie w tradycji. Polityka „rozważnej ciągłości” zdaje się przynosić efekty. Najlepszym dowodem niech będzie fakt, że miejsce, w jakim się znaleźliśmy w chwili obecnej (tj. 2014 – przyp. red.) (spektakularnie wskazuje je stabilne VI miejsce wśród 20 Instytutów Historii w Polsce w prestiżowym rankingu „Perspektyw”!), pozwala mieć budowaną na mocnych argumentach i podstawach nadzieję, że IH UMCS staje się instytucją badawczą i dydaktyczną z określoną i przemyślaną wizją dalszego rozwoju. Słowa te nie mogą jednak wybrzmieć jedynie w charakterze deklaracji i najpełniej mocy dowodowej powyższym zapewnieniom dać mogłaby zastosowana poniżej prosta metoda statystyczna. *Nomen omen* w badaniach historycznych staje się ona możliwa do zastosowania i przynosi spodziewane efekty na ogół wówczas, gdy eksplorator przeszłości ma do czynienia z prawdziwym bogactwem informacji źródłowych. Mówi się często, że owoce statystyki „powalają faktami”, czyniąc to jednocześnie przekonująco i chłodno zarazem. Mieszczący się w tym nakaz obiektywizmu ma jednak tę wadę, że pozbawione komentarzy wykresy, tabele i zestawienia dehumanizują przeszłość, a przecież dzieje Instytutu to jego kadry, badacze-nauczyciele, ale też doktoranci i studenci. Niechże zatem i ta reasumpcja działań Instytutu w latach 2003-2013 okaże się *resume* stanowiącym kompromis między wymogami chłodnej sprawozdawczości i historią tworzących Instytut postaci...

W chwili obecnej w strukturze Instytutu Historii mieści się 14 zakładów wydzielonych w większości wedle porządku chronologicznego wskazującego jednocześnie określony profil badawczy i najważniejsze zadania dydaktyczne. W ciągu minionej dekady w większości z nich funkcje kierowników nie uległy zmianie. Zakładem Historii Polski Średniowiecznej kieruje prof. dr hab. Ryszard Szczygieł. Na czele Zakładu Historii Powszechnej Średniowiecznej stoi prof. dr hab. Jacek Banaszkiewicz. Zakład Historii XVI-XVIII wieku znajduje się w rękach prof. dr hab. Henryka Gmitterka. Na czele Zakładu Historii Powszechnej XIX wieku stoi prof. dr hab. Małgorzata Willaume. Zakładem Historii Polski XIX w. kieruje prof. dr hab. Jan Lewandowski. Dr hab. Krzysztof Skupieński, prof. UMCS, nadzoruje funkcjonowanie Zakładu Archiwistyki, natomiast profesor Zbigniew Zaporowski przewodzi Zakładowi Historii Społecznej XX wieku. Prace Zakładu Metodologii Historii koordynuje prof. dr hab. Jan Pomorski, zaś Zakładu Historii Krajów Europy Wschodniej prof. dr hab. Marek Mądzik. Zakładem Historii Starożytnej, po śmierci Profesorów R. Kamienika i T. Łoposzki, kierowali kuratorzy, zaś w latach 2002-2004 funkcję kierownika sprawował prof. dr hab. Lesław Morawiecki. Po Jego przedwczesnej śmierci kuratorem został prof. dr

hab. Henryk Gmiterek. Od 2011 r. kierownikiem Zakładu Historii Starożytnej jest dr hab. Dariusz Słapek.

Na czele Zakładu Historii Najnowszej do 2009 r. stał prof. dr hab. Tadeusz Radzik, a po Jego śmierci nominację uzyskał dr hab. Robert Litwiński, prof. UMCS. Funkcję kierownika Zakładu Historii Gospodarczej do 2006 r. pełnił dr hab. Bronisław Mikulec. prof. UMCS, a po jego przejściu na emeryturę (zmarł rok później) prof. dr hab. Grzegorz Jawor. Zakład Nauk Pomocniczych Historii, po śmierci Profesora Józefa Szymańskiego i odejściu na emeryturę Pani Profesor Barbary Trelisńskiej, czeka na swojego nowego kierownika. Obecnie obowiązki p.o. kierownika pełni dr Katarzyna Madejska. Warto zwrócić uwagę, że połowa drugiej dekady XXI wieku z pewnością oznacza istotny przełom pokoleniowy, który uwidoczni się niebawem nie tylko w zmianach personalnych na stanowiskach kierowników kilku zakładów, ale także w zmniejszeniu liczby tworzących Instytut jednostek. Zakłady ukierunkowane na eksplorację XIX wieku powstały w efekcie podziału Zakładu Historii Nowożytnej w lutym 2006 roku. Zakład Historii Społecznej XX wieku powstał w 2004 r. i od początku jego istnienia kieruje nim prof. dr hab. Zbigniew Zaporowski. W 2011 r. Zakład Dydaktyki Historii zmienił nazwę na Zakład Edukacji Historycznej i Dziedzictwa Kulturowego (nazwę nowoczesną i w pełni adekwatną do profilu badań jego pracowników). Wtedy też dr hab. Andrzej Stępnik. prof. UMCS zastąpił na stanowisku kierownika Zakładu dr hab. Krystynę Wróbel-Lipową. prof. UMCS (po Jej przejściu na emeryturę).

W chwili obecnej w niektórych Zakładach pracuje nawet kilku samodzielnych pracowników nauki. Minione dziesięciolecie przyniosło bowiem znaczący wzrost liczby doktorów habilitowanych w osobach Janusza Łosowskiego (w 2005 r.), Roberta Litwińskiego (2007), Andrzeja Pleszczyńskiego (2008), Zbigniewa Osińskiego (2008) oraz Dariusza Kupisza (2009). W 2010 roku habilitacje uzyskali Mariusz Mazur, Waldemar Kozyra. Mariusz Korzeniowski oraz Marek Woźniak. Rok później przewody habilitacyjne przeprowadzili Dariusz Słapek i Przemysław Tyszka. Kolejne lata obfitowały w następne awanse, habilitacje zwieńczyli bowiem doktorzy: Ireneusz Łuć, Leszek Wierzbicki, Małgorzata Nossowska oraz Piotr Bednarz. W chwili obecnej w grupie samodzielnych pracowników znajduje się 28 osób (w tym relatywnie spore grono tworzą profesorowie tytułami (Małgorzata Willaume, Ryszard Szczygieł. Jan Lewandowski. Henryk Gmiterek. Jan Pomorski, Jacek Banaszkiewicz (od 2002 r.), Witold Kłaczewski (od 2004). Zbigniew Zaporowski (od 2006), Marek Mądzik (2013) oraz Grzegorz Jawor (2014). Kolejne aplikacje o tytuł naukowy bliskie są

szczęśliwego finału (dr hab. Janusz Kosowski oraz dr hab. Janusz Wrona). Aktualnie samodzielni pracownicy nauki, to grubo ponad jedna trzecia wszystkich siedemdziesięciu sześciu pracowników naukowo - dydaktycznych Instytutu Historii. Wiele wskazuje na to, że najbliższe miesiące bieżącego roku przyniosą dwie nowe habilitacje, a w końcu roku 2014 może być ich nawet kilka!

Warto dodać, że w latach 2003-2012 prace doktorskie obroniło dziewiętnastu pracowników wywodzących się z niemal wszystkich zakładów. Są to: Mariusz Bartnicki, Paweł Jusiak, Dariusz Szewczuk, Leszek Wierzbicki, Tomisław Giergiel, Janusz Kłapeć, Jarosław Nieścioruk, Krzysztof Latawiec, Paweł Madejski, Joanna Sobiesiak, Michał Tomaszek, Marek Konstankiewicz, Tomasz Czarnota, Katarzyna Madejska, Artur Górak, Małgorzata Wnuk oraz Dominika Staszczuk, Małgorzata Kołacz-Chmiel i Anna Obara-Pawłowska. Rozwój kadrowy Instytutu Historii w latach 2003-2012 zdeterminowany został nowymi, trudnymi warunkami funkcjonowania polskiej humanistyki. Próżno zatem mówić nim w kategoriach znaczącej dynamiki... Ilustrują go raczej subtelne ruchy kadrowe. Gwoli ilustracji, we wspomnianym okresie w Zakładzie Historii Starożytnej zatrudniono dra Pawła Madejskiego. Kadry Zakładu Historii Polski Średniowiecznej zasilili dr Dariusz Wróbel, zaś w Zakładzie Historii Powszechnej Średniowiecznej pojawił się dr Michał Tomaszek oraz dr Przemysław Tyszka. W 2005 r. na emeryturę przeszedł dr Adam Andrzej Witusik z Zakładu Historii XVI-XVIII wieku, a na jego miejsce zatrudniony został dr Dariusz Kupisz. Wśród pracowników Zakładu Historii Najnowszej pojawił się dr Mariusz Mazur oraz mgr Monika Bartosiak. Dr Krzysztof Latawiec wzmocnił kadrowo Zakład Historii Krajów Europy Wschodniej, zaś dr Ewa Solska i dr Piotr Witek zostali pracownikami Zakładu Metodologii Historii. W 2008 r. w Zakładzie Historii Gospodarczej na rentę przeszedł dr Janusz Wiśnicki. W jego miejsce zatrudniono dr Małgorzatę Kołacz - Chmiel z Zakładu Historii Polski Średniowiecznej, zaś po przedwczesnej śmierci dra Artura Czuchryty w 2013 zatrudniono dr Anne Obarę Pawłowską. W Zakładzie Archiwistyki podjęli pracę dr Marek Konstankiewicz i dr Małgorzata Wnuk. na emeryturę odszedł zaś prof. dr hab. Edward Kołodziej.

W Zakładzie Nauk Pomocniczych Historii w 2003 roku zatrudniono dr Tomisława Giergiela (po odejściu dr Jana Słowińskiego) oraz w 2010 roku dr Katarzynę Madejską, po odejściu prof. dr hab. Józefa Szymańskiego. W Zakładzie Edukacji Historycznej i Dziedzictwa Kulturowego zatrudniono dr Dariusza Szewczuka, dr Joannę Bugajską-Więclawską i dr Dominikę Staszczuk. Warto podkreślić, że znakomita większość nowych pracowników to głównie doktorzy wypromowani spośród uczestników studiów doktoranckich prowadzonych przy IH UMCS.

W ciągu ostatniej dekady tym licznym i różnorodnym pod wieloma względami zespołem ludzi kierował Profesor Henryk Gmiterek (do 2005), a po nim Profesor Anna Sochacka. W latach 2009-2012 na czele Instytutu Historii UMCS stał natomiast dr hab. Robert Litwiński, prof. UMCS oraz jego zastępca, dr hab. Mariusz Korzeniowski prof. UMCS. Aktualnie funkcję Dyrektora Instytutu sprawuje dr hab. Dariusz Słapek. Kierując Instytutem wraz z zastępcą Profesorem Grzegorzem Jaworem.

Badania prowadzone w Instytucie Historii UMCS tradycyjnie skupiały się przede wszystkim na problemach historii Polski. Zasadniczo niezmiennie dotyczą one pogranicza etnicznego polsko-ruskiego (w szerokim spektrum zagadnień politycznych, społecznych, gospodarczych oraz kulturowych) od epoki wieków średnich aż po czasy najnowsze, koncentrują się na różnych aspektach życia politycznego Rzeczypospolitej szlacheckiej, w okresie późniejszym wiążą się z zaborem rosyjskim, dziejami II Rzeczypospolitej, okresem okupacji niemieckiej następnie dziejami PRL. Charakterystycznym spoiwem topograficznym tych eksploracji jest Lubelszczyzna jako najbliższy region historyczny i naturalna w procesie badań przestrzeń poznawcza.

Historię powszechną ciągle reprezentują badania starożytności klasycznej (zwłaszcza późnej republiki i wczesnego cesarstwa rzymskiego), dziejów Czech i Cesarstwa Niemieckiego w okresie średniowiecza, kontaktów kulturalnych polsko-włoskich i polsko-czeskich w epoce staropolskiej. Od wielu lat rozwijane są także badania kwestii polskiej i Polaków w Europie XIX i XX wieku, dziejów emigracji polskiej w Europie Zachodniej oraz działalności środowisk polskich zwłaszcza w przedrewolucyjnej w Rosji. W kręgu zainteresowań badawczych pracowników Instytutu pozostają także zagadnienia dziejów Wielkiej Brytanii, Francji, Rumunii oraz Szwajcarii w XIX i XX wieku. Inny nurt stanowią prace badawcze z zakresu nauk pomocniczych historii (dyplomatyki, paleografii, heraldyki, sfragistyki, epigrafiki, edytorstwa). Mieszczą się w nim także studia archiwistyczne, w tym te dotyczące dziejów kancelarii od średniowiecza po czasy współczesne wraz z najmłodszymi i najnowocześniejszymi. Na uwagę zasługują również badania z zakresu metodologii historii (polskiej myśli metodologicznej, historii historiografii, narracji historycznej, kulturowego wymiaru pisarstwa historycznego, *distans learningu*) oraz dydaktyki (dziejów edukacji historycznej, wykorzystania nowoczesnych technologii we współczesnej dydaktyce historii).

Dorobek naukowy Instytutu Historii mierzyć wypada nie tylko awansami i uzyskanymi tytułami, ale przede wszystkim jakością i poniekąd ilością publikacji. W obu wymiarach w perspektywie 10 lat wydaje się on imponujący i w pełni uzasadnione zdaje się

wymienienie jedynie najbardziej cenionych monografii, ważkich edycji źródłowych oraz znaczących naszą obecność w europejskich badaniach historycznych artykułów w czasopiśmie zagranicznych⁸.

Poszukiwania badawcze w zakresie dziejów świata antycznego przyniosły trzy ważne prace monograficzne: Dariusza Słapka, *Sport i widowiska antycznego świata*, Kraków, Warszawa 2010 oraz Ireneusza Lucia, *Excubiae principis. Geneza i zadania żołnierzy kohort pretoriańskich -w starożytnym Rzymie*, Poznań 2010 i *Boni et Mali Milites Romani. Relacje między żołnierzami wojsk rzymskich w okresie Wczesnego Cesarstwa*. Kraków 2010. Pozostałe znaczące publikacje stanowiły efekt trwałej współpracy z Zakładem Prawa Rzymskiego UMCS i Katedrą Prawa Rzymskiego KUL. Dzięki siedmiu ogólnopolskim sympozjom na temat rzymskiego prawa karnego ukazało się tyleż samo tomów pokonferencyjnych np. *Crimina et mores. Prawo karne i obyczaje w starożytnym Rzymie*, Lublin 2001, *Contra leges et bonos mores. Przestępstwa obyczajowe w starożytnej Grecji i Rzymie*, Lublin 2005; *Salus rei publicae suprema lex. Ochrona interesów państwa w prawie karnym starożytnej Grecji i Rzymu*, Lublin 2007 (współredagowane przez H. Kowalskiego lub D. Słapka). *Terra, mare et homines* //(Lublin 2010, współredagowane przez H. Kowalskiego i P. Madejskiego) są natomiast księgą pamiątkową zmarłego w 1994 Profesora Tadeusza Łoposzki. W marcu 2014 roku ukazały się materiały zorganizowanej przez Zakład Historii Starożytnej międzynarodowej konferencji starożytniczej pt. *Lucius Cornelius Sulla – history and tradition*, (redakcja I. Luć. D. Słapek).

Bogate w efekty okazały się zabiegi mediewistów. W roku 2010 ukazała się znacząca monografia Jacka Banaszekwicz. *Podanie o Piaście i Popielu. Studium nad wczesnośredniowiecznymi tradycjami dynastycznymi*, (wyd. II poszerzone. Warszawa). Seria ważkich monografii wyszła spod pióra Andrzeja Pleszczyńskiego, *Niemcy wobec pierwszej monarchii piastowskiej (963-1034): Narodziny stereotypu (Postrzeżenie i cywilizacyjna klasyfikacja władców Polski i ich kraju)*, Lublin 2008 (wydanie angielskie: *The Birth of a Stereotype. Polish Rulers and their Country in German Writings c. 1000 A.D.*, Boston- Leiden

⁸ Pewne tylko wyobrażenie o globalnym dorobku pracowników IH dają publikowane Wydawnictwie UMCS bibliografie, np. G. Jawor, Bibliografia publikacji naukowych prof. dr. hab. Ryszarda Szczygła oraz wykaz wykonanych pod jego kierunkiem prac magisterskich, Lublin 1996; ; P. Dymmel, A. Matczuk Bibliografia prac profesora Józefa Szymańskiego oraz wykaz prac doktorskich i magisterskich wykonanych pod jego kierunkiem, Lublin 1991; T. Gaworczyk, Bibliografia prac prof. dr. hab. Tadeusza Łoposzki Lublin : 1989; Stanisław Wiśniewski Bibliografia prac prof. dr Juliusza Willaume'a za lata 1924-1974 Lublin 1975. Zrozumiałe, że dotyczą one tylko wybranych, zasłużonych nauczycieli akademickich. Właściwe wyobrażenie o naukowych osiągnięciach tego środowiska będzie miła zorganizowana przez A. Jaworską oraz R. Jopa wystawa „Lublin i Lubelszczyzna w dorobku pracowników IH UMCS”, która zostanie otwarta jesienią 2014 w Bibliotece Łopacińskiego.

2011 oraz *Przestrzeń i polityka. Studium rezydencji władcy wcześniejszego średniowiecza. Przykład czeskiego Wyszehradu*, Lublin 2000 (wydanie w jęz. czeskim pt.: *Yšehrad - rezidence českých panovníků. Studie o rezidenci panovníků raného středověku na příkladu českého Yšehradu*, Praha 2002). Warto zaznaczyć, że rozprawa habilitacyjna dr Przemysława Tyszki została przetłumaczona na język angielski (*The Human Body in Barbarian Laws, c. 500 - c. 800. Corpus Hominis as a Cultural Category*, 2014) i wydana w prestiżowej oficynie Petera Langa. Prace z zakresu dziejów powszechnych średniowiecza uzupełniają monografie Joanny Sobiesiak: *Bolesław II Przemyślidzki (+999) - Dynasta i jego państwo*, Kraków 2006 oraz *Od Lechowego Pola (955) do Mediolanu (1158). W służbie monarchów Rzeszy. Relacje czeskich źródeł narracyjnych o wyprawach Przemyślidów*, Lublin 2011.

Dorobek mediewistów zajmujących się dziejami Polski obejmuje monografię Grzegorza Jawora. *Sady prawa wołoskiego i ich mieszkańcy na Rusi Czerwonej w późnym średniowieczu*, (wyd. 2: poprawione i uzupełnione Lublin 2004. edycja w języku rumuńskim: *Așezările de drept valah și locuitorii lor din Rutenia Roșie în Evul Mediu târziu*, Editura Universitatii Alexandru Ioan Cuza din Iași, 2013), książkę Mariusza Bartnickiego, *Polityka zagraniczna księcia Daniela Halickiego w latach 1217-1264*, Lublin 2005, monografię Małgorzaty Kołacz-Chmiel, *Spółeczności chłopskie ziemi chełmskiej w późnym średniowieczu*, Lublin 2009 oraz Pawła Jusiaka, *Majątki rodziny Firlejów z Dąbrowicy w pierwszej połowie XVI wieku*. Lublin 2011. Do tej części dorobku Instytutu zaliczyć też należy pracę Tomisława Giergiela. *Rycerstwo ziemi sandomierskiej. Podstawy kształtowania się rycerstwa sandomierskiego do połowy XIII wieku*. Warszawa 2004. Specjaliści w zakresie dziejów Polski XVI - XVIII wieku wygotowali kilkanaście znaczących monografii, z których wymienić wypada: Witolda Kłaczewskiego, *Jerzy Ossoliński, wielki kanclerz Rzeczypospolitej*, Lublin 2010; Jerzego Ternesa, *Sejmik chełmski za Wazów*, Lublin 2004; Wiesława Bondyry, *Reprezentacja sejmowa Rusi Czerwonej w czasach saskich*. Lublin 2005. Agnieszka Sidorowska jest autorką *Klucza szczebrzeskiego Ordynacji Zamojskiej w XVI-XVIII wieku*, Lublin 2009. Leszek Wierzbicki opublikowało *Zgodę w Rzeczypospolitej. Zjazd warszawski i sejm pacyfikacyjny 1673 r.*, Lublin 2005 oraz *Pospolite ruszenie w Polsce w drugiej połowie XVII wieku. Ostatnie wyprawy z lat 1670- 1672*, Lublin 2011. Dariusz Kupisz jest natomiast autorem kilku ważkich monografii, wśród których szczególne miejsce zajmują *Wojska powiatowe samorządów Małopolski i Rusi Czerwonej w latach 1572-1717*, Lublin 2008. Miłośnicy militariów wysoko cenią sobie publikowane w wydawnictwie Bellona

„wojskowe” monografie D. Kupisza: *Smoleńsk 1632-1634*, (2001); *Połock 1579* (2003, w 2012 r. wydana w języku białoruskim); *Psków 1581-1582* (2006).

Niemniej imponująco wyglądają efekty pracy Zakładu Historii Krajów Europy Wschodniej. Na uwagę zasługują monografie Marka Mądzika, *Polskie Towarzystwa Pomocy Ofiarom Wojny w Rosji w latach i wojny światowej*, Lublin 2011 oraz Mariusza Korzeniowskiego, *Za Złotą Bramą. Działalność społeczno-kulturalna Polaków w Kijowie w latach 1905-1920*, Lublin 2009. Ważna wydaje się praca Dariusza Tarasiuka, *Między nadzieją a niepokojem. Działalność społeczno-kulturalna i polityczna Polaków na wschodniej Białorusi w latach 1905-1918*, Lublin 2007. Sporo czytelników znalazła monografia Jarosława Nieścioruka, *Piotr Sofypin. Życie i działalność polityczna*. Lublin 2007.

Zainteresowanie wzbudziły też prace Krzysztofa Latawca, *w służbie imperium... Struktura społeczno-zawodowa ludności rosyjskiej na terenie guberni lubelskiej w latach 1864-1915*, Lublin 2007 oraz *Sandomierska Brygada Straży Granicznej 1889-1914*, Sandomierz 2010.

Wspólną inicjatywą Zakładu Historii Krajów Europy Wschodniej i Zakładu Archiwistyki jest niezwykle potrzebna publikacja autorstwa K. Latawca i A. Górnika pt.: „*Słownik biograficzny gubernatorów i wicegubernatorów w Królestwie Polskim (1867-1918)*”, Lublin 2014. Dorobek Zakładu Historii Powszechnej XIX w. stanowią nie tylko liczne prace monograficzne, wśród których koniecznie wymienić należy pracę Profesora Wiesława Śladkowskiego, *Wysepka polska we Francji. U Marii i Henryka Gierszyńskich w Ouarville 1878-1930*, Lublin 2005, syntezę dziejów Rumunii (Warszawa 2004) autorstwa Profesor Małgorzaty J. Willaume, Małgorzaty Nossowskiej, o *Francuzce, która pokochała Polskę. Rosa Bailly i stowarzyszenie Les Amis de la Pologne* (Lublin 2012), Joanny Złotkiewicz-Kłębukowskiej. *Stanowisko prasy brytyjskiej wobec sprawy polskiej w czasie pierwszej wojny światowej* (Lublin 2013) oraz dwie książki Piotra Bednarza. *Edmond Privat i jego działalność na rzecz Polski w czasie pierwszej wojny światowej* (Lublin 2003) i *Dylematy neutralnych. Szwajcarska opinia publiczna wobec b e s t i i polskiej 1914-1918* (Lublin 2012). Warto pamiętać o niezwykle ważnych pracach zbiorowych, np. *Ku Niepodległej. Ścieżki polskie i francuskie 1795-1918*, (red. M. Willaume, Lublin 2005) oraz wielu przedsięwzięciach związanych z badaniami dziejów regionu (np. Prof. Śladkowski i jego wysiłki nad edycją pracy *Lubartów i Ziemia Lubartowska*, Lubartów 2003 oraz współautorstwo [m.in. Z T.Radzikiem] - *Lublin. Dzieje miasta*, t. II. XIX i XX wiek, Lublin 2000, s. 11-172). W powstałym w 2006 roku Zakładzie Historii Polski XIX w. ukazały się następujące monografie autorstwa Zofii Gołębiowskiej. *Oświata i Wychowanie w Puławach oraz kluczu*

końskowolskim czasach Czartoryskich, Puławy 2005. Agnieszki Kidzińskiej. *Stronictwo Polityki Realnej 1905-1923*, Lublin 2007 oraz Andrzeja Przegalińskiego, *Spoleczna działalność ziemiaństwa lubelskiego w latach 1864-1914*, Lublin 2009, i *Wokół dworu i parku. Studia z duchowej i materialnej kultury ziemiaństwa lubelskiego po powstaniu styczniowym*, Lublin 2011. W Zakładzie opracowano części III i IV *Studiów nad ziemiaństwem w XIX i XX w.* (Lublin 2008 i Lublin 2014. red. Albina Kopruckowniaka. Zofii Gołębiowskiej i Andrzeja Przegalińskiego). W roku 2009 we współpracy z Zakładem Historii Powszechnej XIX w. zorganizowano jubileusz 80. urodzin prof. dr hab. Albina Kopruckowniaka. Z tej okazji wydano *Bibliografię publikacji naukowych prof. dr hab. Albina Kopruckowniaka*, (oprac. H. Bałabuch. A. Przegaliński i S. Wiśniewski, Lublin 2009). Liczne monografie powstały w Zakładzie Historii Najnowszej. Tadeusz Radzik zdążył ukończyć monografię *Zagłada lubelskiego getta*, Lublin 2007. Waldemar Kozyra opublikował pracę. *Polityka administracyjna ministrów' spraw wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1918-1939*. Lublin 2009. Robert Litwiński napisał *Korpus policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie codzienne*. Lublin 2007 (wyd. I), 2010 (wyd. II uzupełnione i poprawione). Mariusz Mazur jest autorem *Politycznych kampanii prasowych w okresie rządów Władysława Gomułki*. Lublin 2004 oraz rozprawy o człowieku tendencyjnym. *Obraz nowego człowieka w propagandzie komunistycznej Polski Ludowej i PRL 1944-1956*. Lublin 2009. Marek Sioma opublikował polityczną biografię pt. *Sławoj Felicjan Składkowski 1885- 1962. Żołnierz i polityk*. Lublin 2005, zaś Roman Wysocki rozprawy *Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów w Polsce w latach 1929-1939. Geneza - struktura - program - ideologia*. Lublin 2003.

W Zakładzie Historii Społecznej XX wieku powstała monografia Zygmunta Mańkowskiego, *Wiek XX: Studia. publicystyka, wspomnienia*. Lublin 2008. Zbigniew Zaporowski i Mirosław Szumiło są współautorami pracy *NSZZ "Solidarność" Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w latach 1980-1981*. Lublin 2011. Ten ostatni jest autorem politycznej biografii: *Antoni Wasyńczuk 1885-1935. Ukraiński działacz narodowy i polityk* Lublin 2006 oraz rozprawy *Ukraińska Reprezentacja Parlamentarna w Sejmie i Senacie RP (1928-1939)*, Warszawa 2007.

Wieloma monograficznymi pracami mogą pochwalić się archiwiści. Edward Kołodziej opublikował syntetyczny *Zarys dziejów Archiwum Akt Nowych w latach 1919-2008*, Warszawa 2008. Janusz Losowski napisał monografię *Kancelaria grodzka chełmska od XV do XVIII wieku. Studium o urzędzie, dokumentacji, jej formach i roli w życiu społeczeństwu staropolskiego*. Lublin 2004. zaś w 2013 roku wydał monumentalną *Dokumentację w życiu*

chłopów w okresie staropolskim. Studium z dziejów kultury, Lublin. Krzysztof Skupieński jest współautorem *Notariatu polskiego. Historia i współczesność*, Warszawa 2006. *Kancelaria Gubernatora i Rząd Gubernialny Lubelski (1867 - 1918). Studium administracyjne i prozopograficzne*, Lublin - Radzyń Podlaski 2006 oraz *Rosyjska kancelaria akt spraw > w urzędach lubelskiej gubernialnej administracji ogólnej w latach 1867-1918*, Lublin 2008, to prace Artura Górnika. Marek Konstankiewicz jest natomiast autorem rozprawy *Kancelaria starostw- województwa lubelskiego w latach 1919-1939*. Lublin 2011, zaś spod pióra Tomasza Czamotoy wyszła dysertacja. *To zawsze zostanie dla potomności... : archiwalia w kręgu myśli i prac Jerzego Giedroycia*, Lublin 2010.

Dorobek Zakładu Nauk Pomocniczych Historii stanowią ujęcia monograficzne z kręgu heraldyki autorstwa Henryka Seroki. *Herby miast małopolskich do końca XVIII w.*, Warszawa 2002, *Herb Radomia*, Radom 2009, a także Aleksandry Jaworskiej - *Orzeł Biały herb państwa polskiego*, Warszawa 2003. Wspólnym przedsięwzięciem pracowników Zakładu są publikacje *Od genealogii do historii społecznej* (red. A. Jaworska. B. Trelińska. Warszawa 2011), *Nauki pomocnicze historii. Teoria, metody badań, dydaktyka* (red. Aleksandra Jaworska Robert Jop. Warszawa 2013), a także książki jubileuszowe ku czci Profesora Józefa Szymańskiego, *Opera minora selecta* (red. B. Trelińska, T. Giergiel, Warszawa 2009), a także Pani Profesor Trelińskiej *Między tekstem a znakiem* (współred. A. Jaworska, Warszawa 2013). Dyplomatyki i prozopografii dotyczy publikacja Roberta Jopa, *Środowisko urzędnicze kancelarii grodzkich w Chełmie, Lublinie i Krasnymstawie w połowie XVII w.*, Lublin 2003, zaś bibliologii monografia Ewy Zielińskiej, *Kultura intelektualna kanoników regularnych z klasztoru w Kraśniku w latach 1469-1563*, Lublin 2002. Wspólnym przedsięwzięciem pracowników Zakładu jest księga jubileuszowa ku czci Pani Profesor Barbary Trelińskiej pt. *Nauki pomocnicze historii. Teoria, metody badań, dydaktyka* (red. Aleksandra Jaworska Robert Jop. Warszawa 2013).

Zakład Historii Gospodarczej może poszczycić się dwoma monografiami Artura Czuchryty. *Przemysł rolno-spożywczy w województwie lubelskim w latach 1918-1939*, Lublin 2008: *z dziejów I klasy średniej w Lublinie: kupcy branży > kolonialnej w życiu gospodarczym i społecznym miasta (1918-1939)*, Lublin 2011.

Zakład Edukacji Historycznej i Dziedzictwa Kulturowego wniósł do dorobku Instytutu szereg znaczących publikacji. W roku 2012 ukazały się dwie monografie indywidualne, Dominiki Staszczuk, *Doświadczenie historii na pograniczu kulturowym. Historiografia Chełma (do 1939 r.)*, Chełm 2012 oraz Dariusza Szewczuka, *Chełmska Dyrekcja Naukowa*, Lublin 2012. Zbiorowym wysiłkiem powstały natomiast trzy monografie współredagowane

przez pracowników Zakładu: *Edukacja muzealna w Polsce. Aspekty, konteksty, ujęcia*, (współredakcja A. Stępnik. Lublin 2013), *Edukacja historyczna o Lublinie*, (Lublin 2012, współredakcja M. Ausz. J. Bugajska-Więcławska. D. Szewczuk) oraz *350 lat Polskiej Prowincji Pijarów*, (współredakcja M. Ausz. Kraków 2012). W roku 2013 M. Ausz wydał książkę, *Odbudowa polskiej prowincji pijarów. Działalność wychowawczo-edukacyjna zakonu w latach 1873-1918* (Lublin), która będzie podstawą jego habilitacji.

W Zakładzie Metodologii Historii powstały dwie prace monograficzne Marka Woźniaka. *Doświadczenie historii. Kulturowy i społeczny wymiar mitu rewolucji*, Lublin 2003 oraz *Przeszłość jako przedmiot konstrukcji. O roli wyobraźni w badaniach historycznych*, Lublin 2010. Ewa Solska jest autorką pracy *Duch liberalizmu a projekt europejskiej przestrzeni edukacyjnej*. Lublin 2011. zaś Piotr Witek monografii, *Kultura. Film. Historia. Metodologiczne problemy doświadczenia audiowizualnego*, Lublin 2005.

W gaipie badań nad dziejami Lublina i regionu najbardziej znaczące miejsce zajmuje niewątpliwie praca Ryszarda Szczygła. Henryka Gmiterka i Piotra Dymmela, *Lublin. Dzieje miasta*. T. 1: *Od VI do końca XVIII wieku*, Lublin 2008. W tym gronie warto też wymienić monografię Dariusza Tarasiuka. *Wisznice. Dzieje miasteczka i okolic do 1918 roku*, (wydanie II zmienione), Lublin 2010.

Na specjalną uwagę zasługują niewątpliwie niezwykle dla historyków istotne tłumaczenia tekstów i wydawnictwa źródłowe. W tej grupie publikacji warto wymienić mocno związane z regionem publikacje: *Najstarsza księga sądowa miasta Kamionki w ziemi lubelskiej 1481-1559*, Lublin 2009, w opracowaniu Anny Sochackiej i Grzegorza Jawora oraz *Księgę sądową podlubelskiej wsi Konopnicy 1521-1555*, Lublin 2009, przygotowaną do druku przez Grzegorz Jawora i Małgorzatę Kołacz-Chmiel. W podobnym składzie (A. Sochacka. G. Jawor. M. Kołacz - Chmiel,) podano do druku monumentalne wydawnictwo źródłowe: *Księgi wójtowsko-ławnicze miasta Lublina z XV wieku*. Lublin 2012. W opracowaniu Henryka Gmiterka ukazały się *Materiały źródłowe do dziejów 'Żydów' w księgach grodzkich lubelskich* (3 tomy), Lublin 2002-2006. Zespół badawczy Zakładu Historii Polski XVI-XVIII wieku w składzie H. Gmiterek. W. Bondyra, J. Temes opracował i wydał niezwykle istotne dla dziejów polskiego parlamentaryzmu *Akta sejmikowe ziemi chełmskiej 1572-1668*, Lublin 2013. *Łączna w zapiskach średniowiecznych sądów*, Łączna 2003, stanowi efekt wysiłków (opracowanie i przekład) Ryszarda Szczygła, natomiast *Inwentarz miasta Radzyńia i klucza radzyńskiego z 1742 roku*, Radzyń Podlaski-Lublin 2007, ukazał się dzięki zabiegom Janusz Łosowskiego. *Rejestr wydatków i dochodów kancelarii grodzkiej lubelskiej z lat 1689-1691*, Warszawa 2006 oraz dwa tomy *Metryk parafialnych św. Marii Magdaleny w Łącznej 1598-*

1795, Łączna 2006, Łączna 2007, zostały wydane i opracowane przez Roberta Jopa. Obszaru Małopolski, szczególnie Wojnicza, dotyczą liczne publikacje pracowników Zakładu Nauk Pomocniczych Historii. Z serii kilkunastu monografii i opracowań źródłowych przygotowanych z udziałem Profesora Józefa Szymańskiego warto wspomnieć choćby *O Państwie błońskim wielkowsińskim i olsztyńskim w Metryce Józefińskiej w latach 1785-1787*, (wspólnie z Henrykiem Seroką. Wojnicz 2002), *Metrykach Kolegiaty św. Wawrzyńca w Wojniczu 1675-1784. Liber baptisatorum 1675 -1712*, cz.1 i 2, (wspólnie z Aleksandrą Jaworską. Wojnicz 2006), *Metrykach kolegiaty św. Wawrzyńca w Wojniczu. Liber baptisatorum 1757-1776*, cz. 1-2., (wspólnie z Tomisławem Giergielem, Wojnicz 2010), *Metrykach kolegiaty iw. Wawrzyńca w Wojniczu. Liber copulatorum 1757-1776*, (wspólnie z Katarzyną Madejską, Wojnicz 2010) oraz *Metryce Kolegiaty iw. Wawrzyńca w Wojniczu. Liber mortuorum 1757-1776*, (wspólnie z Ewą Zielińską. Wojnicz 2010).

Ze starożytności pochodzi natomiast tekst Pseudo-Hyginusa. o *wytyczaniu obozów wojskowych*, Poznań 2010 (współautorem wydania jest I. Łuć). Z dziejami powszechnymi średniowiecza związane są *Ekkeharda IV, Przypadki Klasztoru iw. Galla*, Kraków 2010, w tłumaczeniu z języka łacińskiego M. Tomaszka. *Jana Antoniego Chrapowickiego, Diariusz*, cz. 3. Warszawa 2009, oraz *Wespazjana Kochowskiego, Roczniki Polski. Klimakter czwarty' (1669-1673)*, Warszawa 2011, przygotował do druku L. Wierzbicki. *Diariusz M. S. Korwin-Kossakowskiego*, t. 1, cz. 1 - 2, Lublin 2010, podał do druku zespół kierowany przez M. Mądziaka. *Zjazdy i konferencje konsulów polskich w Rumunii w okresie międzywojennym. Protokoły i referaty*, Lublin 2010. opracował natomiast E. Kołodziej, H. Chałupczak oraz M. Willaume. E. Kołodziej i M. Willaume przygotowali również edycję z *tajnych biuletynów MSZ II Rzeczypospolitej. Rumunia państwa naddunajskie i bałkańskie w latach międzywojennych*, Lublin 2014. Okresu międzywojnia dotyczą również *Kordiana Józefa Zamorskiego, Dzienniki (1930-1938)*, Warszawa 2011, opracowane przez R. Litwińskiego i M. Siomę. *Zjazdy konsulów polskich w ZSRR. Protokoły i referaty. 1927-1934*. Lublin 2011, podali do druku E. Kołodziej, M. Mazur. T. Radzik.

Nie sposób wymienić wszystkich form i sposobów udziału historyków UMCS w ogólnopolskich przedsięwzięciach naukowych. Wspomnieć wypada przynajmniej o autorstwie wielu części *Wielkiej Historii Świata*, monumentalnej inicjatywy krakowskiego wydawnictwa Pinnex (np. L. Morawiecki, D. Słapek, H. Kowalski, M. Willaume), przygotowaniu licznych biogramów do kolejnych tomów *Polskiego Słownika Biograficznego* (np. A. Stępnik, A. Przegaliński), udziale w pracach nad syntezami dziejów Polski, czy wreszcie publikacjach podręcznikowych zarówno poziomu akademickiego, jak

i wykorzystywanych w systemie edukacji niższego szczebla. Warto wreszcie pamiętać o znaczącym wkładzie pracowników IH UMCS w powstawanie kolejnych tomów *Słownika biograficznego miasta Lublina* (Lublin 1993-2014) redagowanego m.in. przez T. Radzika, A. Witusika. Ostatni, czwarty tom przygotowany został pod kierunkiem P. Jusiaka. M. Siomy i J. Temesa⁹.

Specyficzną, bo niesprowadzającą się do tradycyjnych recenzji, formą oceny monograficznych publikacji naszych pracowników są najpewniej uzyskane nagrody i wyróżnienia w konkursach towarzystw naukowych i szacownych periodyków. Na przykład w 2001 roku Barbarze Trelińskiej przyznano wyróżnienie w konkursie im. Adama Heymowskiego za pracę *Album armorum nobilium Regni Poloniae XV-XVIII saec. Herby nobilitacji i indygenatów XV'-XVIII w.*, Lublin 2001, a w roku 2003, w tym samym konkursie nagrodę otrzymała Aleksandra Jaworska za monografię *Orzeł Biały - herb państwa polskiego*, Warszawa 2003. Mariusz Korzeniowski uzyskał nagrodę szacownego periodyku „Przegląd Wschodni” w kategorii - Dzieje Polaków na Wschodzie (2009) za monografię *Za Złotą Bramą. Działalność społeczno-kulturalna Polaków w Kijowie w latach 1905-1920*, Lublin 2009 (w 2010 roku książka była także nominowana do nagrody im. Jana Długosza). Mariusz Mazur otrzymał nagrodę Porozumienia Wydawców Książki Historycznej KLIO w kategorii autorskiej za rok 2009 za książkę: „*O człowieku tendencyjnym. Obraz nowego człowieka w propagandzie komunistycznej Polski Ludowej i PRL 1944-1956*, Lublin 2009. Ta sama monografia została też uhonorowana w 2011 roku nagrodą im. J. Giedroycia. Książka W. Kozyry *Polityka administracyjna ministrów spraw wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1918-1939*, Lublin 2009, była nominowana do konkursu na Książkę Historyczną roku 2010 „Polityki”. Praca *Sport i widowiska antycznego świata*, Kraków, Warszawa 2010, Dariusz Słapka zwyciężyła natomiast w plebiscycie na książkę roku 2010 portalu historia.org.pl, a w 2013 roku zdobyła Srebrny Laur Olimpijski (za lata 2009-2012) Polskiego Komitetu Olimpijskiego w dziale książki naukowej. W roku 2011 Dariusz Kupisz, autor książki *Rody szlacheckie ziemi radomskiej* (Radom 2009), został laureatem drugiej Nagrody Literackiej Miasta Radomia w kategorii książka naukowa. Prestiżową, III Nagrodę Zespołową „Studiów Źródłoznawczych” im. S. M. Kuczyńskiego za rok 2012 za edycję źródłową *Księgi wójtowsko-lawnicze miasta Lublina z XV wieku*. Lublin 2012 uzyskał zespół w składzie: G. Jawor, M. Kołacz-Chmiel i A. Sochacka. Prof. Jan Lewandowski otrzymał

⁹ Dyrekcji Instytutu od dawna zależy na promocji zwłaszcza autorskich prac monograficznych. Niezależnie jednak od ich charakteru w ostatnich latach Instytut organizuje (lub współorganizuje z Biblioteką Główną lub Biblioteką Łopacińskiego) spotkania autorskie, w ramach których społeczność Lublina ma możliwość poznania kierunków badawczych oraz osiągnięć naukowych pracowników UMCS.

w 2003 r. "Wyróżnienie naukowe Lubelszczyzny", a w 2006 r. Honorową Odznakę "Za Zasługi dla Środowiska Naukowego Lublina", przyznane przez Lubelskie Towarzystwo Naukowe¹⁰.

Szczególnie miło, kiedy naukowe laury zdobywają też nasi studenci. Oto w VII edycji konkursu (2013 r.) na Najlepszy Debiut Historyczny Roku im. Wł. Pobóg-Malinowskiego, którego organizatorami był Instytut Pamięci Narodowej oraz Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk im. Tadeusza Manteuffla. w kategorii prac magisterskich II nagrodę otrzymał mgr Paweł Wrona za pracę pt. *"Armia Komendanta. Związek Strzelecki na Lubelszczyźnie w 'Drugiej Rzeczypospolitej'"*, obronioną w Zakładzie Historii Najnowszej Instytutu Historii, a napisaną pod opieką dr. hab. Mariusza Mazura (mgr P. Wrona jest aktualnie doktorantem w Instytucie Historii UMCS). W 2014 roku studentka II roku turystyki historycznej, Patrycja Pelica, wygrała ogólnopolski konkurs organizowany przez Instytut Pamięci Narodowej pt. „Nie liczby widzę, a teatrze... Literacki obraz zbrodni totalitaryzmów”. Laureaci zostaną zaproszeni do udziału w objazdowym konwersatorium do miejsc związanych ze zbrodniami totalitaryzmu na terenie Niemiec.

Nie sposób wymienić i roztropnie ocenić wszystkie niezwykle liczne (około sześćdziesięciu w ostatniej dekadzie) prace powstające pod naukową redakcją naszych pracowników lub książki (rozdziały) ich w'spółautorstwa. Nie ulega wątpliwości, że wszystkie z nich posiadają ogromne walory naukowe. Należą do publikacji często cytowanych i przywoływanych, ważnych też z tego powodu, że stanowiły efekt wielu ważkich konferencji naukowych. Jeśli pozwolić sobie wyłącznie na krótkie omówienie najważniejszych spośród nich, to wypada zwrócić uwagę, że znalazły się w tej części dorobku prace dotyczące wszystkich reprezentowanych w Instytucie specjalności i dyscyplin historycznych od historii starożytnej poczynając (dziewięć publikacji. L. Morawieckiego, D. Słapka. H. Kowalskiego, I. Lucia i P. Madejskiego), przez średniowiecze (praca J. Banaszkiwicz, J. Sobiesiak), dzieje lokalne (kilkanaście prac. m. in. W. Śladkowskiego, J. Lewandowskiego, R. Szczygła, K. Latawca. A. Stępnika, A. Przegalińskiego), historię Rosji i polskie losy na Wschodzie (trzy prace, M. Korzeniowskiego, M. Mądziaka, D. Tarasiuka. K. Latawca), okres dwudziestolecia międzywojennego (dwie publikacje, G. Kuprianowicza. M. Szumiły, M. Siomy, prace pod redakcją M. Willaume), archiwistykę (dziesięć prac, J. Łosowskiego, A. Górnika, K.

¹⁰ Trudno doprawdy zliczyć, nawet w wąskich cezurach minionej dekady, uzyskiwane przez naszych pracowników nagrody JM Rektora UMCS za wybitne osiągnięcia zarówno naukowe, jak i dydaktyczne oraz organizacyjne.

Skupińskiego), nauki pomocnicze historii (dziesięć prac. Barbary Trelińskiej, Aleksandry Jaworskiej, Tomisława Giergiela, Roberta Jopa), metodologię historii (trzy prace, J. Pomorskiego, M. Woźniaka. P. Witka. E. Solskiej), na edukacji historycznej kończąc (cztery publikacje, A. Stępnika. D. Staszczuk. K. Wróbel-Lipowej, M. Ausza, D. Szewczuka). Wydaje się, że jedynie podobną w charakterze ogólną reasumpcją potraktować można dużo liczniejsze artykuły zagraniczne naszych autorów publikowane w periodykach całej niemal Europy. Ich znaczenie wydaje się częstokroć większe niż wielu innych publikacji, ale liczba tych niekiedy sporych objętościowo i bynajmniej nie przyczynkarskich rozpraw nie pozwala na przytaczanie całej ich listy *in extenso*. W większości ukazywały się one zarówno w zagranicznych periodykach (najczęściej uniwersyteckich), jak pracach zbiorowych stanowiących zwykle pokłosie międzynarodowych konferencji naukowych. Językiem publikacji był najczęściej angielski, niemiecki, francuski, rosyjski lub ukraiński, choć zdarzały się publikacje w języku rumuńskim, słowackim, a nawet litewskim. Miejsca publikacji wydają się nobilitować ich autorów (Berlin. Paryż, Londyn, Utrecht, Boston, Monachium. Bolonia, Rzym, Frankfurt n. Menem, Jassy, Bukareszt), niekiedy wskazują na kontakty z naszymi bliskimi sąsiadami (Brno, Wilno. Trnava. Praga, Charków), potwierdzają naturalną współpracę z ośrodkami badającymi dzieje dawnej Rzeczypospolitej (Czemihów, Drohobycz, Kijów, Lwów, Luck), niekiedy pokazują też wprost, że nauka - zwłaszcza dzieje powszechne i choćby archiwistyka - nie zna żadnych granic (Sewastopol, Charków, Kursk, Dniepropietrowsk, Jekaterynburg, Krasnodar, Czerkasy, Mikołajów). Nie ulega jednak wątpliwości, że wszystkie dowodzą sporej międzynarodowej aktywności naszych pracowników, ciągłego i skutecznego poszukiwania ważnych kontaktów międzynarodowych, które -nie zawsze normowane formalnymi umowami- również przynoszą wymierne korzyści naukowe¹¹.

Najprostszą i w dużym stopniu także konieczną drogą ich osiągnięcia w' chwili obecnej wydają się uzyskiwane przez poszczególnych badaczy lub ich zespoły granty zewnętrzne pozwalające na finansowanie nowych i oryginalnych naukowych eksploracji. Z roku na rok rośnie nie tylko liczba składanych wniosków grantowych, ale i skuteczność aplikowania zarówno do KBN, Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej, Narodowego Centrum Nauki, jak i innych instytucji oraz fundacji oferujących materialną pomoc w prowadzeniu niekiedy kosztownych badań (zwłaszcza zagranicznych kwerend archiwalnych i bibliotecznych). Do najbardziej zapobiegliwych i efektywnych w tym zakresie - w ciągu minionego

¹¹ Pracownicy Instytutu zasiadają w radach i kolegiach redakcyjnych wielu specjalistycznych periodyków historycznych wydawanych poza granicami kraju (np. Ukraina, Racja, Słowacja, Czechy).

dziesięciolecia - należą pracownicy Zakładu Historii Krajów Europy Wschodniej. M. Mądzik, K. Latawiec, D. Tarasiuk, M. Korzeniowski zrealizowali lub są w trakcie realizacji aż siedmiu grantów ministerialnych. Środki zewnętrzne na prowadzenie badań w postaci grantów zdobyli także pracownicy Zakładu Nauk Pomocniczych Historii (*Od genealogii do historii społecznej*, 2008-2010, B. Trelińska, A. Jaworska) oraz archiwiści, którzy realizowali lub aktualnie prowadzą pięć grantów: J. Kosowski; K. Skupieński, M. Wnuk, A. Górak. Prestiżowy zagraniczny grant Max-Planck-Institut für Geschichte w roku 2004 uzyskał prof. A. Pleszczyński, w 2012 roku powtórzył niewątpliwy sukces sięgając po finansowanie swych badań ze środków Narodowego Centrum Nauki. W 2006 roku dr Joanna Sobiesiak rozpoczęła realizację grantu przyznanego przez MNiSW. Z grantów ministerialnych i NCN korzystają również pracownicy Zakładu Historii XVI-XVIII wieku (H. Gmiterek, W. Bondyra, J. Temes). Granty pozyskali też M. Woźniak i P. Witek z Zakładu Metodologii Historii, P. Madejski z Zakładu Historii Starożytnej oraz M. Szumiło z Zakładu Historii Społecznej XX wieku. Pracownicy Zakładu Edukacji Historycznej i Dziedzictwa Kulturowego byli realizatorami ważnego z punktu widzenia instytutowej dydaktyki grantu: *Praktyki na Wydziale Humanistycznym UMCS* - (patrz szerzej: www.praktyki.wh.umcs). Skala pozyskiwania środków zewnętrznych na prowadzenie badań własnych nie jest jednak w pełni zadowalająca. Sądzić należy, że widoczny corocznie wzrost liczby aplikacji grantowych istotnie wpłynie na poziom finansowania najciekawszych projektów badawczych pracowników Instytutu. Cieszy zwłaszcza fakt, że starania o dotacje w naturalny sposób kreują również powstawanie celowych grup badawczych o strukturze osobowej innej niż ta wynikająca z podziału na Zakłady. Daje to szansę prowadzenia badań *cross* – historycznych i interdyscyplinarnych w charakterze, potrzebnych i ważnych w nowoczesnym uprawianiu historii. Ułatwia też współpracę międzypokoleniową i tworzenie zespołów badawczych składających się z pracowników kilku ośrodków akademickich (nasi pracownicy uczestniczą w roli wykonawców w realizacji grantów prowadzonych przez inne polskie uniwersytety). Jedną z tradycyjnych, ważnych i sprawdzonych form uprawiania nauki jest oczywiście organizowanie konferencji naukowych. W minionej dekadzie największą aktywnością w tym względzie wykazał się Zakład Archiwistyki. Jego pracownicy zorganizowali lub współorganizowali w sumie osiem konferencji naukowych w tym jedną międzynarodową w ramach współpracy z Uralskim Państwowym Uniwersytetem im. A. M. Gorkiego w Jekaterynburgu. Równie dużą aktywność na tym polu pokazał Zakład Edukacji Historycznej i Dziedzictwa Kulturowego, który zorganizował siedem sympozjów naukowych.

Aż trzy duże konferencje o zasięgu międzynarodowym współorganizował (często wspólnie z Instytutem Slawistyki UMCS) Zakład Historii Krajów Europy Wschodniej. Pracownicy Zakładu Historii Starożytnej byli współgospodarzami pięciu (z ośmiu) ogólnopolskich sympozjów z zakresu rzymskiego prawa karnego tradycyjnie przygotowanych we współpracy z Zakładem Prawa Rzymskiego UMCS oraz dwu samodzielnych konferencji o wymiarze międzynarodowym. Zakład Nauk Pomocniczych Historii może się pochwalić zorganizowaniem sekcji (pod nazwą „Źródła podstawą warsztatu mediewisty”) na II Kongresie Mediewistycznym w Lublinie w roku 2005, jak również przygotowaniem i przewodniczeniem sekcji nauk pomocniczych historii na XVIII Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich w 2009 roku w Olsztynie. Samodzielnie organizuje również międzynarodowe sympozja historyków związanych z naukami pomocniczymi w Kazimierzu (w 2010 i 2013 roku). Z kolei Zakład Historii Najnowszej zorganizował trzy i współorganizował trzy konferencje naukowe. Operowanie dalszymi przykładami nie ma sensu o tyle, że każda ze wspomnianych inicjatyw przynosiła wymierny efekt nie tylko w postaci cennych publikacji, ale też służyła nawiązywaniu kontaktów i współpracy naukowej zarówno z ośrodkami akademickimi Polski, jak i zagranicznymi. Tematyka wszystkich była wygotowana w ramach poważnej refleksji nad poddawany eksploracji przedmiotem/problemem lub epoką. Stąd obecność na nich wiodących w kraju autorytetów w poszczególnych dyscyplinach historycznych. O każdej z nich powiedzieć również można, że dawała szansę na naukowy debiut licznemu (ok. 80 osób) gronu doktorantów Instytutu Historii.

Wielu naszych pracowników pełniło lub pełni różne honorowe i odpowiedzialne funkcje oraz godności w licznych towarzystwach naukowych, fundacjach oświatowych, stowarzyszeniach regionalnych, radach naukowych bibliotek, muzeów, komitetach redakcyjnych cenionych periodyków. Warto w tym miejscu wymienić prof. dr hab. Barbarę Trelińską - w latach 2006-2012 przewodniczącą Komisji Nauk Pomocniczych Historii i Edytorstwa PAN, prof. dr hab. Józefa Szymańskiego, dr Aleksandrę Jaworską, dr. Henryka Serokę, członków Komisji powołanej w 2005 roku przy Kancelarii Prezydenta RP do opracowania ustawy o *godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej*, dr. Henryka Serokę, członka Komisji Heraldycznej przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w latach 2000-2010, pełniące funkcję wiceprzewodniczącego tej Komisji w latach 2001-2009. Prof. dr hab. Józef Szymański w latach 1997-2008 zasiadał w komitecie redakcyjnym prestiżowego „Kwartalnika Historycznego” i Radzie Naukowej Polskiego Słownika Biograficznego. Minione 10 lat mocno zaznaczyło obecność historyków w strukturach organizacyjnych,

ciałach kolegijskich i wykonawczych Uniwersytetu¹². Od 1999 do 2004 r. Profesor Jan Pomorski był Prorektorem ds. Ogólnych UMCS. To samo stanowisko pełnił Prof. Ryszard Szczygieł w l. 2008-2012. Profesor Henryk Gmiterek pełnił funkcję Dziekana Wydziału Humanistycznego w latach 2005-2012¹³. W roli prodziekana wspomagał Go prof. Marek Mądzik, prodziekan ds. studenckich Wydziału Humanistycznego w okresie 2005-2012. Aktualnym Dziekanem Wydziału Humanistycznego jest prof. Robert Litwiński, zaś prodziekanem Prof. Marek Woźniak. Godności senatorów pełnili lub pełnią prof. M. Mądzik, M. Korzeniowski, dr D. Tarasiuk. Nasi pracownicy są także członkami kilku komisji senackich oraz Uczelnianej Komisji Wyborczej. Działalność organizacyjna i naukowa pracowników Instytutu po wielokroć była dostrzegana i doceniana przez centralne władze państwowe. Nagrodami Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego zostali uhonorowani Prof. dr hab. Henryk Gmiterek (2003) oraz dr hab. Mariusz Mazur (2011). Złote i srebrne Krzyże Zasługi otrzymali dr Henryk Kowalski, profesor Andrzej Stępnik, prof. Janusz Kosowski, prof. Marek Mądzik, dr hab. Dariusz Słapek. Dr hab. Mariusz Korzeniowski został uhonorowany Brązowym Krzyżem Zasługi. Medal Komisji Edukacji Narodowej wręczono M. Willaume, H. Kowalskiemu, M. Siomie i innym. Dużo dłuższa jest lista osób uhonorowanych Medalami za długoletnią służbę...

Wspominana już wcześniej aktywność naukowa pracowników skupia się również wokół instytutowego półrocznika „Res Historica” (periodyk ten znajduje się na liście ERIH i w prestiżowym repozytorium CEJSH. The Central European Journal of Social Sciences and Humanities oraz w BazHum i Index Copemicus) oraz najstarszego periodyku historycznego „Annales UMCS” sekcja „F”, którego redaktorem naczelnym jest obecnie, po Profesorze W. Śladkowskim - Profesor Małgorzata Willaume¹⁴. Doskonale układa się współpraca z „Rocznikiem Lubelskim”, relatywnie nowym „Regionem Lubelskim” (komitety redakcyjne tych periodyków kierowane są przez naszych pracowników) oraz wieloma regionalnymi pismami historycznymi z obszaru całej Lubelszczyzny. Wymierne efekty naukowe przynoszą kontakty Instytutu z Archiwum Państwowym w Lublinie, Państwowym Muzeum na Majdanku, Muzeum wsi Lubelskiej - współedytorami wielu cennych dla regionu publikacji. Historycy już od 1956 r. prowadzili ożywioną współpracę międzynarodową, dotyczącą wymiany naukowej i wspólnych przedsięwzięć badawczych z Uniwersytetami we Lwowie

¹² w okresie wcześniejszym funkcje Rektora UMCS sprawował J. Szymański, funkcje prorektorskie dzierżyli natomiast S. Krzykała, A. Koprukowniak, T. Łoposzko i Z. Mańkowski.

¹³ w sumie od 1952 do 1999 roku historycy sprawowali funkcję dziekana Wydziału przez 31 lat!

¹⁴ Pierwszym redaktorem sekcji historycznej „Annales” był od 1955 roku prof. Juliusz Willaume, od 1980 roku redakcją kierował natomiast prof. Wiesław Śladkowski.

i Łucku (Ukraina), Ołomuńcu (Czechy), Debreczynie (Węgry), Mińsku (Białoruś) oraz z Instytutem Historii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy w Kijowie. Od 2001 r. pracownicy Instytutu prowadzili prace archiwalne w Instytucie Literackim w Maisons Laffitte. Utrzymywali też ciągle kontakty ze środowiskami naukowymi w Wielkiej Brytanii, Niemczech, Francji, Austrii, Czechach, Estonii, Szwajcarii i Rumunii.

Wejście do Unii Europejskiej zintensyfikowało naszą współpracę zagraniczną nie tylko ze szkołami wyższymi Europy zachodniej i środkowej (Czechy, Niemcy, Słowacja, Wielka Brytania). Kontynuowano tradycyjną już współpracę z ośrodkami położonymi na wschód od naszej granicy: ze Lwowem, Charkowem, Łuckiem, Drohobyczem, Briańskiem, Jekaterynburgiem, Sewastopolem. Współpraca dotyczy organizacji wspólnych konferencji naukowych, wymiany wykładowców, daje możliwość korzystania z łamów wielu zagranicznych periodyków. Instytut łączy silne więzi naukowe z uniwersytetami we Lwowie, Bazylei, Kijowie, Łucku, Ołomuńcu i Mińsku, które znalazły potwierdzenie w formie umów o współpracy. Dzięki podpisanemu porozumieniu pracownicy Instytutu prowadzili od 2001 r. prace archiwalne w Instytucie Literackim w Maisons Laffitte. Indywidualnie utrzymywane są też kontakty z placówkami badawczymi w Paryżu, Londynie, Pradze, Berlinie, Wiedniu, Sewastopolu oraz Tallinie. Symbolicznym zwieńczeniem współpracy Instytutu z ośrodkami polskimi i zagranicznymi były doktoraty honorowe UMCS wręczone wybitnym humanistom i historykom: Stephen'owi Fischer-Galatiemu, Jerzemu Giedroyciowi, Mykole Krykunowi, Krzysztofowi Pomianowi, Henrykowi Samsonowiczowi oraz Tomaszowi Schrammowi. Z kolei nasz Kolega Prof. Henryk Gmiterek w 2008 r. został wyróżniony doktoratem honoris causa Państwowego Pedagogicznego Uniwersytetu im. I. Franko w Drohobyczu.

W działalności naukowej aktywnie uczestniczą nasi doktoranci, słuchacze funkcjonujących od 1995 roku przy Instytucie Historii studiów doktoranckich, sprawnie, z ogromnym zaangażowaniem i poświęceniem kierowanych przez Profesor Małgorzatę Willaume (od roku 2013 Studium Doktoranckim kieruje dr hab. Małgorzata Nossowska). Studia te przyniosły wymierny efekt nie tylko w postaci kilkudziesięciu obronionych w minionej dekadzie rozpraw doktorskich (wiele zostało wydanych jako monografie znanych oficyn edytorskich, część zaś stanowić będzie trzon tworzonej, wirtualnej „Biblioteki Lubelskiej”), ale zaowocowały też poprzedzającymi je licznymi publikacjami, udziałem w wielu zwłaszcza międzynarodowych stypendiach i konferencjach. Doktoranci, zorganizowani we własnym samorządzie i Kole Naukowym, aktywnie włączają się w proces dydaktyczny i ważną kwestię popularyzacji nauki. Wspomniane poniżej formy związanej z tą ostatnią formą aktywności zawsze działały się i dzieją przy aktywnym wsparciu doktorantów.

W ciągu minionych dziesięciu lat pracownicy Instytutu aktywnie inicjowali szereg niestandardowych działań i ciągle wykazują się sporą inwencją w różnego rodzaju często oryginalnych przedsięwzięciach. Te związane ze swego rodzaju otwieraniem się Instytutu na zewnątrz, popularyzowaniem oraz propagowaniem wiedzy i świadomości historycznej koncentrują się głównie na otwartych spotkaniach z młodzieżą szkolną. Przybierają one formę prelekcji i prezentacji organizowanych we współpracy z szerokim kręgiem szkół skonfederowanych z Instytutem (lista tych na stałe z nami współpracujących liczy kilkadziesiąt pozycji i bynajmniej nie ogranicza się tylko do obszaru Lubelszczyzny). Świetnym przykładem takiego współdziałania były cykliczne konkursy historyczne „Indeks za esej” oraz ciągle organizowane w gmachu Humanistyki edycje „Dnia Historyka”, otwartych spotkań (wykładów i prezentacji) przeznaczonych głównie dla maturzystów, oraz ogólnouniwersyteckich Festiwali Nauki. W roku 2012 progi naszego Instytutu w ramach V już Dni Historyka odwiedziło ponad sześciuset młodych ludzi. Dość powiedzieć, że zaproponowanych im wykładów w dużej auli Humanistyki część uczniów wysłuchiwać musiała siedząc na schodach... Prezydent RP Bronisław Komorowski, historyk z wykształcenia, wspominał o tym popularyzatorskim przedsięwzięciu w liście kierowanym do JM Rektora UMCS z okazji inauguracji roku akademickiego 2012/2013. Prawdziwym wydarzeniem stał się jednak VI Dzień Historyka organizowany pod hasłem „Polka, Europejka obywatelka świata. Kobieta w XIX wieku”. Lubelskie media szeroko rozpiszywały się na temat towarzyszącego wykładom i prelekcjom niezwykle atrakcyjnego pokazu kobiecej mody XIX stulecia..

Studenci mają natomiast szansę uczestniczenia w szerokiej gamie naukowych spotkań, prelekcji i wykładów wygłaszanych przez pracowników także z myślą o mieszkańcach Lublina. Właściwie w ostatnich latach trudno byłoby znaleźć tydzień wolny od dodatkowych, fakultatywnych propozycji oryginalnych form pozyskiwania rzetelnej wiedzy. W procesie tego ciągłego niestandardowego edukowania wspierają nas również zapraszani goście, profesorowie innych uniwersytetów polskich i uczelni zagranicznych. Z plakatów i anonsów obwieszczających o tych dalekich od efemeryczności działaniach stworzyć już można prawdziwe, kolorowe archiwum.

Trudno policzyć też wykłady i szkolenia prowadzone przez pracowników Instytutu w placówkach muzealnych, kulturalnych, stowarzyszeniach regionalnych Lublina i Lubelszczyzny. Ważną we wspomnianym wyżej otwarciu rolę odgrywają liczone w' dziesiątkach audycje oraz wywiady radiowe, programy telewizyjne realizowane przez media lokalne i ogólnopolskie. Ten rodzaj zaangażowania pracowników staje się najlepszą

wizytówką Instytutu zwłaszcza, że nasi pracownicy występują w nich jako uznani w swych specjalnościach historycznych eksperci i autorytety.

Niczym truizmem zabrzmiałoby stwierdzenie, że bardzo ważną sferą działalności Instytutu jako komórki uniwersyteckiej stanowi dydaktyka. W tym względzie obecne władze Instytutu realizują główne założenia wytyczone przez poprzedników, a polegające na tworzeniu nowoczesnej i atrakcyjnej oferty dydaktycznej. Jeśli informacje tej natury ograniczyć do powtarzanych od lat uwag, że w UMCS prowadzone są studia stacjonarne i niestacjonarne I stopnia (licencjackie), II stopnia (magisterskie) i III stopnia (doktoranckie), to nie odzwierciedlają one najważniejszych problemów związanych z dydaktyką. Realizowane od kilku lat kształcenie na poziomie zawodowym w ramach trzyletnich studiów I stopnia w Kolegiach Licencjackich UMCS w Radomiu oraz w Białej Podlaskiej uległy stopniowemu wygaszeniu. Z powodów demograficznych i zmieniających się priorytetów w rozwoju polskiej dydaktyki w zakresie humanistyki daje się zauważyć stopniowy spadek liczby chętnych do studiowania historii. Niewiele są tutaj w stanie zmienić doskonale warunki do efektywnego studiowania w postaci licznych, doskonale wyposażonych we wszelkie nowoczesne środki dydaktyczne sal wykładowych i konwersatoryjnych, specjalistycznych laboratoriów komputerowych. Od dwóch lat nasi studenci mają możliwość bezpłatnego udziału w studiach medioznawczych fundowanych z dydaktycznego grantu EU (projekt przygotowany przez pracowników Zakładu Metodologii Historii), ale ta niezwykle atrakcyjna oferta kierowana jest do absolwentów studiów licencjackich. Stajemy zatem przed określonym i trudnym do rozwiązania problemem...Rok akademicki 2012/2013 był zatem dla wszystkich pracowników Instytutu ważnym wyzwaniem. W naszej ofercie dydaktycznej pojawiły się aż trzy kierunki studiów: historia z wiedzą o społeczeństwie (połączona z tak atrakcyjną specjalnością jak „Zarządzanie dziedzictwem narodowym”), archiwistyka i nowoczesne zarządzanie zasobami informacyjnymi oraz turystyka historyczna¹⁵. W efekcie rekrutacja kandydatów na rok akademicki 2012/2013 dała nam aż 170 studentów pierwszego roku studiów licencjackich. Nieco mniejsza liczba kandydatów pojawiła się w bieżącym roku akademickim. Sądzić jednak można, że uruchomienie w październiku 2014 roku licencjackich studiów historyczno-dyplomatycznych skutecznie powstrzyma ten, oby chwilowy, trend.

¹⁵ w porozumieniu z urzędem miasta Kraśnik w roku akademickim 2012/2013 uruchomiono trwające trzy semestry studia podyplomowe „turystyka historyczna w społecznościach lokalnych”. Prowadzone są rozmowy z innymi samorządami o utworzeniu podobnych studiów w innych ośrodkach regionu. Nie ulega wątpliwości rola takich studiów w aktywizacji i inspiracji środowisk lokalnych. W ofercie studiów podyplomowych Instytutu znalazły się też tak ciekawe propozycje jak studia dokształcające z zakresu biografistyki i genealogii oraz historii wojskowości i militarnego odtwórstwa historycznego.

Musimy zadbać, aby nasi absolwenci w ramach proponowanych studiów zawodowych uzyskali rzetelną wiedzę, a ich umiejętności pozytywnie zweryfikowali potencjalni pracodawcy¹⁶. W kolejnych latach zamierzamy stopniowo i roztropnie poszerzać naszą ofertę dydaktyczną także jeśli chodzi o specjalistyczne studia podyplomowe. Od lat związki z rynkiem-biznesem, choć w zakresie dalekim od możliwości i właściwych potrzeb, nawiązywane są poprzez roztropne organizowanie praktyk studenckich. Nasi studenci coraz częściej weryfikują zdobywaną wiedzę teoretyczną nie tylko w systemie oświaty, ale też w firmach zajmujących się archiwizacją akt, tworzeniem baz danych, wydawnictwach, w biurach podróży i muzeach, w szeroko pojmowanym biznesie turystycznym. Konkretną inicjatywą w tym względzie staje się współpraca z powstającym w Mielniku największym w Polsce parkiem historycznym pt. „Trylogia”. Dużo bardziej perspektywiczna wydaje się współpraca -nawiązana latem 2013 - z lubelskim Ośrodkiem Brama Grodzka Teatr NN. Podpisane wówczas oficjalne porozumienie przewiduje realizację zadań celowych (programu Lublin. Lokacja 2.0) oraz długoterminowych (praktyki dla studentów turystyki historycznej, prace nad portalem „Lublin. Pamięć. Miejsca” oraz prowadzenie rozpisanego na kilka lat programu „Historia mówiona”). Stałymi i sprawdzonymi partnerami Instytutu pozostaje Archiwum Państwowe w Lublinie, Muzeum Wsi Lubelskiej, Muzeum Lubelskie, Państwowe Muzeum na Majdanku oraz BP Almaturo-Lublin. Dzięki tej współpracy nasi studenci mogą odbywać atrakcyjne praktyki zawodowe i lepiej przygotowywać się do rosnących wymagań rynku pracy.

Prawdziwym wyzwaniem dla Instytutu pozostaje wdrożenie oryginalnego projektu E-Humanistyka. Jest to nowatorska próba stworzenia konsorcjum badawczo-wdrożeniowego bazującego na dorobku nauk humanistycznych. Doświadczenia naszych absolwentów (np. Fabryka Gier Historycznych, Stowarzyszenie *Hellas et Roma*) pokazują, że wiedzę historyczną można z powodzeniem traktować (i „uprawiać”) w kategoriach marketingowych¹⁷.

W ramach niezwykle aktywnych studenckich kół naukowych skupia się znaczne grono

¹⁶ z tego powodu już dwukrotnie nasi studenci mieli szansę zdobywania dodatkowych ważnych na rynku pracy doświadczeń lub uprawnień. Spora ich część przeszła szkolenie w zakresie udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej i kurs wychowawców kolonijnych. Kończący te kursy otrzymywali stosowne certyfikaty.

¹⁷ Znakomitym przykładem tego związku jest opublikowanie przez studentkę II roku turystyki historycznej Małgorzatę Lisicką przewodnika, *Historia życia na Kalinowszczyźnie na przykładzie rodzin Drzymulskich i Mroczkowskich*, Lublin 2013. Ciekawą inicjatywą wydaje się też stworzenie przez dr Piotra Witka internetowej.

TV Instytutu Historii UMCS, która stała się forum prezentacji filmów historycznych produkowanych przez studentów i absolwentów.

studentów wszystkich lat i poziomów studiów. Efektem ich pracy było kilkanaście ogólnopolskich konferencji naukowych organizowanych w naszym Instytucie. Wspaniałym efektem okazały się choćby następujące publikacje: „Czarne charaktery w historii”, „Kuchnia na przestrzeni wieków”, „W morzu iluzji. Propaganda komunistyczna w XX wieku”, Najstarsze w Instytucie, funkcjonujące od 1953 roku. Koło Naukowe Historyków Studentów UMCS (przez wiele lat wspomagane przez Profesora Emila Horocha i Grzegorza Jawora. w tej chwili pod niezwykle sprawną kuratelą dr M. Siomy) od 1998 r. wydaje też cyklicznie liczący się w ruchu studenckim periodyk „Koło Historii” (historycy w Kolegium w Radomiu wydawali almanach „Ad operami”)¹⁸. Oryginalne działania w zakresie rekonstrukcji historycznych podejmują członkowie Koła Amatorów Antyku¹⁹. Reasumpcję ich wkładu w rozwój polskiego ruchu odtwórczego znaleźć można w publikacji *Historia starożytna. Eksperyment i rekonstrukcja w rozwoju dyscypliny i promocji epoki* (red. D. Słapek, Lublin 2012). „Legioniści” z Koła Historyków Wojskowości (opiekun dr Stanisław Ducin) wyjeżdżali na liczne imprezy rekonstrukcyjne do Bułgarii i Niemiec. Od kilku lat iście pozytywistyczną pracę w formie obozów epigraficznych prowadzi Koło Epigrafików Exploratio” (dr Paweł Madejski i dr Katarzyna Madejska)²⁰. Dr Ewa Solska przy dużym zainteresowaniu i odzewie ze strony studentów zainicjowała powstanie Koła Metodologicznego Historyków. Sporą aktywnością wykazuje się Koło Naukowe Historii Krajów Europy Wschodniej (opiekun dr hab. Mariusz Korzeniowski), zaś oryginalnymi pomysłami zaskakuje skutecznie inspirowane przez prof. Janusza Łosowskiego Koło Naukowe Archiwistów (m.in. organizator Ogólnopolskiego Zjazdu Studentów Archiwistów, Lublin VIII - 2005, oraz XIII – 2011²¹). Warto pochwalić się działalnością jedynej w Polsce Koła Historyków Satyryków, które specjalizuje się w pokazywaniu przeszłości (zwłaszcza dziejów Polski szlacheckiej) w krzywym zwierciadle. Jubileusz Uniwersytetu stał się dla członków Koła pretekstem do przygotowania iście „akademickiego” programu. Aluzjom do historii oraz dnia dzisiejszego Wydziału i Instytutu nie było końca, a wszystkie wzbudzały szczery uśmiech... (lub prowokowały do refleksji!).

¹⁸ S. Wiśniewski, Koło Historyków Naukowe Historyków Studentów UMCS, *Wiadomości Uniwersyteckie* XII, 2002, s. 42-43. Autor wymienia skrupulatnie wszystkich wcześniejszych opiekunów KNHS.

¹⁹ Od 2011 roku studenci związani z działającym przy Zakładzie Historii Starożytnej Kołem Naukowym Amatorów Antyku regularnie uczestniczą w jednej z największych w Europie imprez rekonstrukcyjnych dotyczących antyku: Festival Intemazionale Della Civiltà e Cultura Romana.

²⁰ <https://pl-pl.facebook.com/ExploratioUMCS>

²¹ Relacja z XIII Ogólnopolskiego Zjazdu Studentów Archiwistyki znajduje się na stronie: <http://historia.org.pl/2011/05/02/relacja-z-xiii-ogolnopolskiego-zjazdu-studentow-archiwistyki/>.

Zaangażowanie studentów sprawiło, w dniach 22-26 kwietnia 2013 roku Instytut Historii UMCS (właściwie nasi studenci!) był gospodarzem prestiżowego, XXI Ogólnopolskiego Zjazdu Studentów Historyków, ogromnej, prestiżowej, cyklicznej konferencji popularnonaukowej, w której udział brali także doktoranci i młodzi pracownicy nauki. Jego hasło brzmiało *Historia-Tradycja-Nowoczesność*. W sumie wygłoszono ok. 300 (sic!) referatów w obradach plenarnych i zespołach eksperckich z udziałem pracowników IH UMCS. Na stronie [.wiozhs.umcs.lnblin.pl](http://wiozhs.umcs.lnblin.pl) znaleźć można wiele szczegółowych informacji na temat niezwykle szerokiej i równie atrakcyjnej oferty programowej tego największego w Polsce spotkania studentów-historyków (także licznych gości z zagranicy). Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że XXI Ogólnopolski Zjazd Historyków Studentów został przygotowany z pełnym profesjonalizmem przez Komitet Organizacyjny w składzie Aleksandra Marzec, Urszula Pitura i Paweł Wrona²².

Sporym zainteresowaniem, mierzonym obecnością kilkudziesięciu referentów, cieszyły się również dwie edycje (2012 i 2013 r.) Międzynarodowej Studencko-Doktoranckiej Konferencji Naukowej odbywanej pod hasłem Lubelska Jesień Historyczna. Na tegorocznym, październikowym (26-28) symposium studentów-historyków, w ramach trzech paneli dyskusyjnych, przy pełnych salach słuchaczy, wygłoszono ponad setkę ciekawych referatów. Od lat właściwie w ciągu każdego tygodnia kolorowe plakaty anonsują mnóstwo ciekawych i oryginalnych przedsięwzięć naszych studentów i doktorantów (od spotkań z uznanymi badaczami przeszłości, przez prezentację własnego dorobku -często w formie nie zawsze tylko amatorskich filmów - po panelowe, „mocno polityczne” dyskusje).

Nasi studenci brali udział w programach Erasmus, uczestniczyli w wymianie studentów z ośrodkami naukowymi w Ostrawie, Berlinie, Briańsku, Charkowie, Łucku, Charkowie Drohobyczu i Lwowie. W tym względzie nie były jednak wykorzystane wszystkie potencjalne możliwości. Skala tych kontaktów może być dużo większa i po pokonaniu pewnych obaw natury mentalnej i -miejmy nadzieję - ograniczeń finansowych, liczba naszych studentów chętnych do studiowania poza granicami naszego kraju (i odwrotnie) znacznie wzrośnie. Do tej pory ograniczała się ona zazwyczaj do uczestniczenia studentów w zagranicznych konferencjach naukowych. Efektywne działania koordynatora programu Erasmus. dra. hab. Piotra Bednarza już pokazują wyraźną tendencję wzrostową jeśli chodzi o wyjazdy naszych studentów nie tylko w programach edukacyjnych, ale także w celu odbywania zagranicznych praktyk studenckich.

²² Po raz pierwszy lubelski Ogólnopolski Zjazd Historyków Studentów żacy z UMCS zorganizowali w 2000 roku. Por. S. Wiśniewski, op. cit., s. 43

Poczyniono sporo wysiłku w kierunku wykreowania w Instytucie poczucia pewnej wspólnoty w środowisku samej młodzieży, jak i tej opartej na relacjach między pracownikami i studentami. Kilkadziesiąt T-shirt'ów z napisem promujących Instytut „rozeszło się” wśród żaków z kosmiczną szybkością. Szczęśliwcy nosili je z dumą, która pośrednio przekonuje do identyfikowania się z miejscem studiowania... Niewielu studentów innych Wydziałów miało okazję zmierzyć się ze swymi belframi w zawodach sportowych. Piłkarska drużyna pracowników IH (R. Litwiński, M. Woźniak, H. Seroka, M. Sioma, J. Ternes, H. Gmietrek, M. Mądzik, D. Słapek) nie raz wystawiała swój prestiż na próbę w rywalizacji z drużyną studentów...

Swego rodzaju instytutową Mekką nauki jest oczywiście czytelnia historyczna biblioteki Wydziału, która w nowoczesnej formie (ze swobodnym dostępem nie tylko do regałów-półek, ale też dzięki zainstalowanym komputerom z dostępem do sieci internetowej), udostępnia studentom i pracownikom liczący w tej chwili grubo ponad 70 tys. woluminów księgozbiór historyczny²³. Oczkiem w głowie dla od wielu lat kierującej czytelnią Pani mgr Ewie Iwanowskiej- Sobiesiak jest budowanie specjalistycznego zbioru literatury pod kątem nowych studiów w zakresie turystyki historycznej, dziejów dyplomacji i doskonalenie zasobu związanego z archiwistyką i nowoczesnym zarządzaniem zapisami informacyjnymi. Warto dodać, że ciekawym uzupełnieniem tradycyjnego sposobu pozyskiwania wiedzy staje się od niedawna praktykowany w hallu III piętra Nowej Humanistyki system *bookcrossing*, który nie tylko uczy szacunku do słowa drukowanego, ale też kreuje specyficzne, intelektualne związki pracowników ze studentami.

Wydaje się, że te ostatnie, możliwe do realizacji, jak pokazuje powyższy przykład, metodą małych, pozornie banalnych i trywialnych kroków, działań i inicjatyw, odgrywają w efekcie niebagatelną rolę w kreowaniu swego rodzaju *genius loci*, kształtowaniu specyficznej wspólnoty, istotnego poczucia przynależności do niej i możliwości decydowania o jej obliczu. Jeśli próbować wymienić największe osiągnięcia Instytutu w minionych 10 latach, a myśleć jednocześnie o tym, co najlepiej rokuje na przyszłość, bo tworzy sprzyjający klimat i atmosferę do efektywnej pracy każdego elementu wspomnianej wspólnoty, to wskazać należy właśnie to mozolne, stopniowe budowanie pewnej formy identyfikacji, przynależności do grupy, w której udział powoli staje się powodem do dumy. Ta wspólnota, przepraszam za techniczny termin oddający jej heterogeniczność, „pracowniczo-studencko-absolwencka” coraz częściej w Polsce uważana jest za lubelską specjalność, patrzy się na nią

²³ Zręby biblioteki instytutowej tworzył jeszcze w końcu I. 40 Profesor K. Myśliński.

nie tyle z pewną zazdrością, co traktuje jako wzór warty naśladowania...

W pełnej ocenie instytucji naukowej nie może oczywiście zabraknąć wartościowania opartego na kryteriach właściwych tej sferze aktywności intelektualnej. W tym względzie bronimy się oczywiście liczbą i jakością publikacji, zwłaszcza cenionych nie tylko w Polsce monografii (do tej oceny w pełni przekonywać mógłby obszerny aneks w postaci wielu recenzji naszych książek). Pokazujemy się na arenie ogólnopolskiej aktywnością w zakresie organizacji ważkich konferencji i sympozjów naukowych. Możemy chwalić się ilością awansów, dynamicznym rozwojem kadry naukowej. W każdym z tych elementów trzeba jednak sięgać wyżej i dalej. W epoce wszelkiej parametryzacji i ewaluacji jest to niezwykle poważnym wyzwaniem.

Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że każdy Uniwersytet oparty jest na określonej tradycji, akademickim *savoir-vivre*, w ramach których niezwykle istotną rolę odgrywa szacunek dla starszych. W minionym dziesięcioleciu z ogromnym smutkiem i żalem pożegnaliśmy wielu naszych wspaniałych Kolegów²⁴ i Przyjaciół. Śmierć wyrwała z naszego grona aktywnych naukowo do końca swych dni Profesora Józefa Szymańskiego (byłego Rektora UMCS), Mirosławę Zakrzewską - Dubasową. Profesorów Zygmunta Mańkowskiego, Bronisława Mikulca. Mieczysława Wieliczkę, Tadeusza Radzika (byłego Dyrektora Instytutu Historii), dra. Adama Witusika. oraz Artura Czuchrytę. Pamiętamy o nich jako naszych Nauczycielach i pozostaniemy wdzięczni za ich wkład w rozwój Instytutu nie tylko w najbliższej, kolejnej dekadzie jego istnienia...²⁴.

Szereg pozostałych, szczegółowych informacji dotyczących zwłaszcza bieżącego funkcjonowania Instytutu Historii, aktualizowanych niekiedy kilkakrotnie w ciągu jednego dnia (dzięki ogromnej solidności i inwencji dbającego o jej komunikatywność mgra. Tomasza Tarczyńskiego), znaleźć można na stronie internetowej (*nota bene*, dzięki linkom do stron poszczególnych zakładów stanowią one kopalnię szczegółowych informacji np. natury bibliograficznej, dają też możliwość poznania karier naukowych i dorobku organizacyjnego poszczególnych pracowników Instytutu, umożliwiają kontakt ze studenckimi kołami naukowymi, służą również jako źródło bogatego materiału ikonograficznego, licznych

²⁴ w każdym z tomów wspomnianego wyżej Słownika biograficznego miasta Lublina (Lublin 1993-2014) znaleźć można biografie naszych zmarłych kolegów: Tadeusza Menela, Juliusza Józefa Willaume, Adama Kerstena, Stanisława Krzykały, Tadeusza Łoposzki, Stanisława Tworka, Adama Andrzeja Witusika, Mieczysława Józefa Wieliczki, Kazimierza Myślińskiego, Józefa Marszałka, Bronisława Mikulca, Artura Czuchryty, Romana Kamienika. Eugeniusza Konika, Zygmunta Piotra Mańkowskiego, Tadeusza Radzika, Józefa Szymańskiego, Henryka Zinsa... Studenci Koła naukowego Epigrafików (pod kierunkiem dra. P. Madejskiego) przygotowali specjalną broszurę pt. Ci, co odeszli, na którą składa się zbiór krótkich biogramów z informacją na temat lubelskich miejsc pochówku zmarłych pracowników IH UMCS.

fotografii i pozostałych, wizualnych dowodów aktywności instytucji i związanych z nią ludzi). O wielu innych sprawach i problemach informować może również niezwykle sprawnie kierująca sekretariatem Instytutu mgr Jolanta Solan-Jurak, następczyni aktualnej Kierownik Dziekanatu, mgr Agnieszki Bartkiewicz.